

Ђан Лука Гардини*
https://orcid.org/0000-0003-2726-4033
Одељење за студије хуманистике
и културног наслеђа
Универзитет у Удинама
Удине, Италија

<https://doi.org/10.18485/sres.2024.3.1.4>
УДК 327(4-6:8)
Претходно (крајко) саопштење
Примљен: 31. 7. 2024.
Прихваћен: 6. 9. 2024.

КОНТЕКСТУАЛИЗОВАНА И ПОЗИТИВНА ОЦЕНА ОДНОСА ЕВРОПСКА УНИЈА – ЛАТИНСКА АМЕРИКА И КАРИБИ**

Желео бих да поделим са вама неке идеје о редефинисању присуства Европске уније у Латинској Америци и на Карибима (ЛАК). Редифинисање које траје заувек. Сваки пут када Европска унија објави нови текст, нови документ, нови план за преобликовање својих односа са Латинском Америком и Карибима, то неко назове „нови почетак“, „поновно покретање“, „нови старт“, а ја сам увек помало скептичан према овом иновирању по сваку цену. То такође зато што се надам да могу да тврдим да односу између Латинске Америке и Кариба с једне стране и Европске уније с друге стране не треба никакав нови почетак. То је већ веома добар, чврст, срдачан и плононосан однос, тако да не морамо ништа да почињемо изнова, али по мом веома скромном мишљењу, заиста треба да развијамо оно што већ имамо. Зато је и наслов предавања помало провокативан.

Европска унија је позната као нормативна сила, цивилна сила, па је идеја да се улога Европске уније на међународном плану некако заснива на вредностима. Међутим, нове струје, нови трендови у геополитици сугеришу да се не може живети само од вредности, јер морате да живите заједно са људима који неће нужно делити ваше вредности, али се ипак морате слагати са њима. И ту нам теорија међународних односа, теорија спољнополитичке анализе говори да је интерес оно што заиста обликује спољну политику. Желим да направим корак даље. Постоји ли тачка сусрета између интереса и вредности? Јер спољна политика коју диктирају само интереси била би чисти

* gianluca.gardini@uniud.it

** Транскрипт предавања одржаног 11. јула 2024. године на Институту за европске студије на енглеском језику.

опортунизам. „Грабим само могућности које ми систем пружа” је приступ без икаквог плана на средњи и дуги рок, али спољна политика заснована искључиво на вредностима би била крајње демагошка, била би у суштини утопија у нади да живите у свету који можете обликовати ван домаћаја ваших властитих способности, капацитета.

И ту нам долазе две велике идеје за повезивање теорије међународних односа (МО) и праксе МО. Дозволите да вам испричам анегдоту. Радио сам у Бриселу четири године и свакодневно се бавио европским институцијама и дозволите ми да вам кажем да оне не раде на начин на који ви читате у књигама и текстовима. Оне раде на потпуно исти начин као што раде све политичке организације, засновано на моћи, интересу, и где и када је могуће, на вредностима. Дакле, не желим да искључим вредности из целе слике, али желим да их укључим у одређеном контексту.

И две важне ствари које желим да кажем пре него што почнемо следеће: када погледате односе између Европске уније, Латинске Америке и Кариба, лако можете уочити две тензије. Прва је између вредности и интереса, о којој смо већ говорили. Друга тензија је између чиниоца и структуре, односно у којој мери, рецимо, аргентински политичари и дипломате, политичари и дипломате Европске уније, могу да воде своју спољну политику без обзира на контекст. Они то не могу. Ниједна друштвена појава се не одвија у вакууму. Сви живимо у контексту. Вакуум постоји само у лабораторијским експериментима у физици, на пример, али не и у друштвеним наукама. Дакле, ако погледате и схватите контекст у којем Латинска Америка и Кариби и Европска унија морају да се баве једни другима, схватићете да је тај контекст тежак за обе стране, а чињеницу да упркос томе у том контексту имамо веома солидан, срдчан, и плодносан однос, треба ценити много више него што то у академским круговима чинимо. Генерално, можете направити добру академску каријеру критиковањем институција. Веома сам поносан што могу да кажем да сам своју малу каријеру направио хвалећи институције и вреднујући оне што имамо и оне што функционише.

* * *

Даћу врло кратак увод у односе ЕУ и Латинске Америке и Кариба изван реторике вредности. Онда ћу вам рећи још неколико речи о овој дебати између капацитета чинилаца и контекста у којем делују. Затим ћемо погледати стварно стање односа ЕУ-ЛАК да бисмо показали да су ти односи изузетно позитивни и на то треба да будемо веома поносни.

Можемо ли боље? Наравно да можемо. Али као када желите да инвестирате у везу, као и са својим партнерима, са својом породицом и пријатељима, када улажете у везу која има неку тежину. Да ли је Латинска Америка, да

ли је Европска унија спремна и вољна да сноси трошкове даљег улагања у међусобне односе? Можда и јесте, али видећемо да то није тако лако. А онда ћу вам дати неке врло скромне предлоге у тачки број четири.

Ако погледамо широку политичку агенду, релативно је лако пронаћи тачке сукоба. Не разумеју све земље у Европи и Латинској Америци демократију, људска права, владавину права, на исти начин. Све оне кажу да то цене, али оно што оне цене је заправо нешто другачије, они то разумеју на различите начине. Моја поента је да ли има довољно простора да се за сада оставе по страни велика политичка питања и да се концентришемо на функционалну агенду, и мој одговор је „да“. Функционална агенда је веома јефтина, али је потенцијално веома плодна за продубљивање даљих односа између Латинске Америке и Кариба и Европске уније. И онда бих желео да вам покажем завршну тачку, а то је да Европска унија доследно покушава да промовише сопствени модел интеграције у другим деловима света, али је то немогуће. Не можете бити модел, можете бити референтна тачка, што значи да се други региони света суочавају са истим проблемима са којима се Европска унија већ суочавала приликом своје интеграције. ЕУ може дати пример како се можете носити са тим проблемима, али не можете пребацити искуство Европске уније у другачији контекст. Уз то, покушаћу да извучем неке врло провизорне закључке јер се наши животи, хвала Богу, стално развијају, тако да би било какав закључак могао бити само провизоран.

Дозволите ми да вам покажем типичан неспоразум који чине и академци и политичари. Узмемо пример највишег представника европске дипломатије. Када је Ђозеп Борел, Високи представник за европску спољну и безбедносну политику, ступио на дужност, написао је веома занимљив текст покушавајући да предложи начине за унапређење односа Латинске Америке и Европске уније. Борел је изнео веома интересантно запажање, рекао је да „упркос заједничком подударању, европско-латиноамеричке интеракције су и даље далеко испод свог потенцијала“ (Borrell 2020). То је можда тачно, нећу то да доводим у питање, али бих господину Борелу поставио два питања. Прво је „шта заправо имамо заједничко?“ и он је одговорио на то питање. Али није успео да одговори на друго и важније: „шта нам је очекивање, ако кажете да смо испод потенцијала, шта је ваш циљ?“. Ту имамо проблем јер је веома тешко дефинисати циљ у би-регионалним односима.

Дозволите ми да вам објасним први одговор. У истом чланку господин Борел је рекао да „ми заправо делимо језик, културу, историју, религију са Латинском Америком и важан део латиноамеричке популације су потомци европских миграната у последњих пет векова“ (Borrell 2020). Све је то тачно, али да ли то треба да усмерава спољну политику? Ако таква врста сличности усмерава спољну политику, зар би требало да немамо добре односе са

Кином, са којом немамо заједнички језик, културу, историју или религију? Исто важи и за већину земаља широм света.

То је занимљива полазна тачка, али треба да је рашчланимо. Спољну политику не чине вредности, већ интерес. Интереси нису супротстављени вредностима, и ту долази геополитика. Ја сам следбеник једног од нових трендова у геополитици, а то је људска геополитика, што значи да су центар политике људи. Шта је Европска унија, то су људи који се организују тако да раде или покушавају да ураде нешто добро за друге људе које идентификују као европску заједницу народа. Ако је тако, требало би да се заиста запитамо да ли Европска унија и Латинска Америка чине заједницу заједничких вредности? Бићу скептичан према томе јер овај аргумент можете износити према већини латиноамеричких земаља, али не према свим.

Латинска Америка је веома разнолика. Кад чујем да људи причају о Латинској Америци и генерализују, наљутим се. Аргентина је континент; Бразил је континент. Реците ми, да ли заиста мислите да су Швеђанин и Србин веома слични? Португалац и Бугарин? Јужна Америка је четири пута већа од Европске уније. Размислите о томе. Ако мислите да Латинску Америку можете сажети у једно, размислите још једном.

Ту долазимо до проблема. Ако погледате теме које су срж вредности Европске уније, видећете да то не деле све земље Латинске Америке и Карибске земље, рецимо Свети Винсент и Гренадини су типичан пример. Хајде да узмемо европски став о рату у Украјини. Ваљда смо сви за мир и сви осуђујемо рат. Генерална скупштина Уједињених нација осудила је инвазију Русије на Украјину, али када су УН усвајале ту резолуцију, бројне земље Латинске Америке су биле уздржане. Једна је хтела да гласа против, то је Венецуела, али она није уплатила годишњи допринос УН па јој није било дозвољено ни да гласа. Неколико дана након 24. фебруара 2022. Организација америчких држава је усвојила сличну резолуцију којом се осуђује руска инвазија и у том случају је низ латиноамеричких земаља био уздржан. Највећа држава, Бразил, је била једна од оних које су биле уздржане. У једном тренутку Уједињене нације су схватиле у којој мери су кршења људских права у Украјини масовна појава и усвојиле су резолуцију да суспендују, не да избаце, Русију из Савета УН за људска права. Веровали или не, један број латиноамеричких земаља је гласао против те резолуције, а три су биле уздржане. Међу те три су две велике латиноамеричке силе, то су Мексико и Бразил. Опет, ако заиста мислите да имате заједницу вредности размислите још једном јер је Латинска Америка веома разнолик континент. Не кажем да већина латиноамеричких земаља није осудила инвазију. Кажем да постоје значајни изузеци, нажалост, како је то рекао један чилеански дипломата, „нажалост“.

Други проблем - демократија, слободни и поштени избори. Уз сво дужно поштовање, Куба је и даље диктатура по свим канонима расуђивања; Венецу-

ела је можда имала изборе, али они су били веома далеко од тога да буду фер и слободни, тако да је то барем нелиберална демократија. Никарагва следи тај пример, а шта је са ситуацијом на Хаитију? Дакле, чак је и разумевање демократије веома разнолико унутар Латинске Америке и Кариба, и отежава разумевање на би-регионалном нивоу. Шта је са поштовањем људских права? Ово нису моје речи, већ речи Мишел Бачеле, бивше председнице Чilea и бившег Високог комесара УН за људска права која је рекла да су УН изузетно забринуте стањем људских права у Латинској Америци. И што је још више забрињавајуће, претње људским правима долазе од влада и званичних државних институција. То нису моје речи, то су речи бивше чилеанске председнице, као глас из Латинске Америке.

А ако погледате најновији самит ЕУ-Селак (Заједница држава Латинске Америке и Кариба - Селак), сви смо веома задовољни што је коначно одржан самит после осам година, али су све гласне прославе овог самита биле погрешне. Одлично је што је самит одржан али коначна декларација је имала 41 тачку, што значи да нема правог смера. Радио сам за чилеанско министарство спољних послова када смо организовали први самит ЕУ-Селак 2013. године у Сантијагу. Потрудили смо се да смањимо број тачака са рекордних 104 из Декларације из Гвадалахаре (2004) на нешто мање од 40. Такође, у мапи пута која је састављена након самита идентификоване су уобичајене теме: шта је заједнички интерес ЕУ и Латинске Америке? Роба, као и обично; организовани криминал, као и обично; глобална финансијска стабилност, као и обично, још више након сукоба у Украјини, и три транзиције - зелена, дигитална и друштвена. Упркос томе што овај самит није предложио ништа спектакуларно, није било коначне заједничке декларације. У ствари, фактички је било коначне заједничку декларацију. Штета, једна држава, Никарагва, није се сложила око једног члана, што је значило да неће бити заједничка декларација у целини. Дакле, 33 земље у Латинској Америци и на Карибима су биле за, једна је била против, тако да Латинска Америка није могла да се представи као унитарни фронт. Мој лични закључак је да не постоји заједничка заједница вредности, а тешко је говорити и о стратешком савезу.

Да ли то значи да нема ничег доброг у садржају? Не, то није оно што хоћу да кажем. Кажем да треба да будемо веома реални и врло прагматични. Да не причамо превише о вредностима већ да инсистирамо на интересима шта можемо заједно, а већ радимо много тога. И на томе можемо још градити. Пре него што вам испричам о добрим стварима које Латинска Америка и Европска унија већ раде заједно, дозволите ми да се вратим на други проблем. Прва је та тензија између вредности и интереса, а друга је тензија између чиниоца и структуре, и шта латиноамерички и европски политичари и дипломате могу да ураде унутар објективно тешког контекста.

Одабрао сам осам елемената структуре који нису пролазни, већ су трајне карактеристике међународног система барем за наредних неколико година. Прво, још увек живимо у пост-пандемијском контексту. Није истина да је то све готово. Многе земље сада покушавају да спроведу аутономнију стратегију на међународном плану, а не стратегију сарадње, јер желе да избегну изложеност изненадним поремећајима. Европска унија покушава, на пример, да скрати своје ланце снабдевања. Кина иначе ради исто, па о чему остаје Латинској Америци да размишља у смислу међународне стратегије?

Други елемент је успон Кине. Кина осваја много простора, политичког, економског, културног, у Латинској Америци и на Карибима, тако да се Европска унија мора суочити са ситуацијом која није нужно погодна за њену дипломатску акцију. И за то се не могу кривити Кина и Латинска Америка или Европска унија, ствари су такве какве јесу.

Треће, глобализација је у својој транзицији, тако да се свет који познајемо последњих 20 до 30 година заправо брзо мења, али проблем није у томе што се деглобализујемо јер ако погледате бројке, производимо све више и тргујемо и извозимо све више и више, али на краће удаљености. То је права иновација, то је права промена у поређењу са пре 10 година када су многе земље заправо продужавале своје ланце снабдевања, сада покушавају да скрате снабдевање и продају.

Четврти елемент је да је мултилатерализам у кризи, барем западни тип мултилатерализма, УН, Светска банка, ММФ, Светска трговинска организација. Из овог или оног разлога сви они губе кредибилитет и моћ. Али постоји другачији мултилатерализам који се заснива на Кини која цвета, али Европска унија је део другог мултилатерализма, оног који је у паду. А односи од региона до региона су део овог мултилатерализма, тако да је веома тешко за ЕУ да добије више простора у Латинској Америци.

Пето, САД као главни савезник Европске уније губе тло под ногама не само у Латинској Америци, већ САД редефинишу своје присуство на ширем међународном плану, тако да је Европска унија некако изгубила један ослонац у својој међународној стратегији. И то није само до Доналда Трампа, протекционизам је постао духу нације ових дана у Сједињеним Државама, тако да то није само аргумент заснован на појави Трампу, Џозеф Бајден и Барак Обама су заправо започели тај дискурс.

Шесто, интересантно је да је у овом неблагонаклоном контексту ЕУ показала доста отпорности. Можете да критикујете Европску унију, али Европска унија не слаби онолико колико можда мислите. Наравно, њен простор за њу се смањује, то нико не може да порекне, али свакако мање него, на пример, простор који су САД изгубиле у Латинској Америци у последњих барем 20 година.

Седмо, рат у Украјини и недавно сукоб у Гази поново су показали разлике у приступу између Европске уније и земаља Латинске Америке. И опет бих вас позвао да не кривите дежурне кривце у Латинској Америци, јер и менталитет је другачији. За Европску унију међународни форуми су право место за осуду међународних недеља. У латиноамеричкој традицији, међународни форуми су места на којима се комуницира са онима који чине недеља, то нису места на којима се стигматизује већ су места на којима се одржава дијалог. Наравно, постоји проблем да се та два приступа споје.

И последњи елемент, постоји структурална потешкоћа са којом се Латинска Америка суочава последњих 100 година. Према свим главним показатељима међународног значаја - удео становништва, удео у светском БДП-у, удео трговине, дипломатски капацитет, пројекција војне моћи, Латинска Америка је у опадању у последњих 100 година. Само да поменемо један пример, недавни чланак Андреса Маламуда и Луиса Скенонија, двојице веома познатих међународних научника који су дали доказе о овом пропадању Латинске Америке (Schenoni & Malamud, 2021). За Европску унију је тешко да инвестирати у континент којем заправо опада значај. А ако Латинска Америка себе доживљава као континент у опадању који тежи да организује, онда ће припремите дефанзивне стратегије да не изгуби још више, уместо да буде проактивна. Хосе Антонио Санахуја, који је главни политички саветник Ђозепа Бореља, управо је објавио чланак о великом одсуству и слабој видљивости Латинске Америке у светском контексту (Sanahuja & Rodríguez, 2024). Дакле, чак и Ђозеп Борељ добија такву поруку од својих саветника, па зашто би онда више улагао у Латинску Америку? Упркос чињеници да је он велики пријатељ Латинске Америке, чак је тамо пословао пре него што је постао министар спољних послова Шпаније.

То је контекст. Упркос свим овим потешкоћама, дозволите ми да вам покажем колико су добри односи између ЕУ и Латинске Америке и Кариба. Ситуација је следећа: Европска унија је и даље и убедљиво највећи донатор Латинској Америци и Карибима; Европска унија је и даље први инвеститор у Латинској Америци у смислу акција, односно средстава која су већ присутна и раде у Латинској Америци и на Карибима. Не говоримо о дивним, чудесним обећањима будућих инвестиција или токова новца. Упркос свим причама, Кина представља мање од једне десетине суме инвестиција у поређењу са Европском унијом. Један према десет. ЕУ остаје трећи највећи трговински партнер за Латинску Америку и Карибе, са веома значајним разликама у међудржавном смислу. Постоје земље или области у којима је ЕУ заиста маргинално присутна, и земље у којима је ЕУ проминентна. Узећу пример Кубе, где упркос близини САД, ЕУ игра главну трговинску улогу.

И ако размишљате историјски као што ја волим да размишљам, јер мислим да се ствари не дешавају у вакууму, ми смо производ онога што се до-

годило пре нашег времена. Историјски образац је увек био сличан, било је и успона и падова у односу између Европске уније и Латинске Америке и Кариба. Узмите последњих 30 година, много ентузијазма 1990-их, пад Берлинског зида, Латинска Америка се враћа демократији, отвара своје економије према свету, Европљани иду и улажу тамо и постоји заједничко интересовање и вредности. Затим са финансијском кризом из 2008. у Европи долази до економског застоја, али Латинска Америка заправо прилично добро пролази кроз кризу, и стога се јавља неусклађеност. Латинска Америка почиње да гледа у Азију, а ЕУ почиње да губи тло под ногама. Затим је ту Ковид 19 и нови проблеми. С једне стране ЕУ, опет, има свој диван дискурс „слушајте нас, будите демократски, поштујте владавину права и ми ћемо вам дати медицинску опрему“ у исто време када су Руси и Кинези давали ту медицинску опрему, нису је само обећавали. Хајде да не расправљамо о квалитету онога што су Руси и Кинези послали у Латинску Америку, то је друга ствар, али ако немам приступ вакцини, боље је имати лошу вакцину него никакву.

А ако узмете само и последњих пет година, видите те успоне и падове. Сећам се да је 2019. било много песимизма – самит није одржан четири године, није било правог напретка у старим трговинским преговорима, и одједном су ЕУ и Меркосур објавили да су постигли политички договор после 20 година преговора. Фантастично, а онда се ништа није догодило. Следеће године је Ковид-19 у суштини све зауставио. Онда су прошле две године и Немачка каже „ми смо главна сила у Европи и ставићемо Латинску Америку у фокус наше спољне политике“. Био сам тамо када је то најавио министар спољних послова Хајко Мас. Онда долази немачко председавање Европском унијом и Немачка заборавља на Латинску Америку: „Извините, знате да је пандемија, ми имамо друге приоритете“. Поштено, али да сте Латиноамериканец како бисте реаговали? Прво нам кажете да ћемо ми постати ваш приоритет, а онда погледате план председавајуће земље и Латинска Америка је при дну, где се успутно помиње. То није лепо, зар не?

Онда је прошле године био самит, па је било више ентузијазма, заборављајући понекад да се у претходној години нешто крупно десило, а није било примећено. Створена је дигитална алијанса између ЕУ и Латинске Америке са много конкретног новца који је ишао европским каналима у Латинску Америку. Постоји велики број иницијатива за супротстављање кинеским инфраструктурним пројектима у Латинској Америци преко плана ЕУ „Глобални пролаз“. Наравно, количина новца није иста, али Брисел се труди. Дакле, морамо бити реални.

Европа није приоритет за Латинску Америку, она је једна од опција, а Латинска Америка није приоритет за Европу ни у економском ни у политичком смислу. Мигранти долазе у Европу у великом броју из Африке, а не из Латинске Америке. Наша трговина као Европљана је у суштини оријен-

тисана ка Азијом и САД, наш приоритет сарадње је са Африком. Шпанија и Португал инсистирају на Латинској Америци, али Француска, и на пример, Белгија имају друге приоритете и тако даље, да не говоримо о Британији када је била чланица Европске уније. Заиста мислим да, ако смо реалисти, треба да будемо позитивни и оптимистични - овај билатерални однос је већ веома добар.

Ако желимо да га побољшамо, наравно да можемо, али да ли смо заиста вољни да улажемо у побољшање? Јер ако то желимо, треба да урадимо нешто са обе стране. На европској страни свакако треба да унапредимо нашу комуникациону стратегију, треба да будемо јасни са Латинско-американцима и Карибљанима, треба ићи на потпуно ребрендирање имица ЕУ у Латинској Америци, који је иначе позитиван, према свим истраживањима, али не тако позитиван као имиџ САД или Кине. Такође би требало да будемо политички кохерентнији. Немачка није била једина земља која је најавила велике планове за Латинску Америку. Наредно председавање ЕУ после Немачке држала је Португалија и сви су очекивали померање европског интереса ка Латинској Америци или бар према Бразилу, али то се није остварило, па ако ЕУ нешто обећа или генерише очекивања онда мора да их испуни. Тако градите кредитбилитет. И треће, постоји опортунитетни трошак. Ако као Европљанин улажете у Латинску Америку, не можете улагати тај новац негде другде. Да ли је заиста вредно то учинити?

Погледајте латиноамеричку страну. Велики ток новца и трговине у Латинској Америци сада долази из Кине и других сила у успону, па зашто би онда они масовно улагали у однос са Европом? Могу то да ураде, али то није баш главни приоритет већине земаља Латинске Америке. Узмимо пример Аргентине која има веома дуге и чврсте односе са Европом, не само кроз европске мигранте у прошлости, већ из више разлога. Али сада је Кина главни трговински партнер земље. Тако да чак и Аргентина мора да размишља о томе „ко купује моју соју, ко купује моје житарице и зрна?“. Велико питање. Ту су питања политичке цене и политичке воље. Тежиште своје пажње свакако можете померити ка Европи. Узмимо на пример зелену транзицију. Она би могла створити много нових послова; то знамо у Европи и то важи за Латинску Америку. Међуамеричка развојна банка и Међународна организација рада процениле су да Латинска Америка може да створи 22 милиона нових радних места уз одговарајућу зелену транзицију до 2030. Међутим, Латинска Америка би изгубила 7,5 милиона радних места у веома политички осетљивим секторима – рударству и пољопривреди. Разговарајте са Аргентинцима, Уругвајцима, Бразилцима, реците великим фармерима „отворићемо нова радна места на пољу турбина“, „да, али шта да радимо са свим нашим кравама?“. Компликовано питање. И последња тачка: зелена транзиција није нешто генеричко. Када чујем „зелена транзиција може

да приближи ЕУ и Латинску Америку“, не нужно. Шта подразумевате под зеленом технологијом? Тржиштем соларних панела у потпуности глобално доминирају кинеске компаније, тако да то не би помогло бирегионалним односима. Напротив, енергија ветра би то можда могла зато што су европске компаније још увек конкурентне и са 3Д технологијом можете чак и да штампате турбине. Дизајнирајте их у Београду, кликнете и одштампате турбину негде у Чилеу или Аргентини за изградњу ветроелектране.

Али то подразумева и трошкове. Ако желите да ваше ограничене инвестиције постану ефективне, ево решења: мале ствари које могу да генеришу велике поврате уложеног у дигитализацији, у сектору енергетике и инфраструктуре, у малим и средњим предузећима (99% свих предузећа у Европи и Латинској Америци су мала и средња предузећа), те у образовању и техничком усавршавању. Даћу вам кратак пример за сваки од њих.

Дигитализација – шта је са стварањем би-регионалног менаџера за оглашавање на претраживачима? На шта мислим? То је у суштини Гугл, који би омогућавао да се тражиоци посла и понуде за посао упарују на бирегионалном нивоу. То је веома лако урадити, јефтино је, и створило би фантастично отварање радних места на два континента.

Енергетски сектор - желите да промените своју енергетску мрежу која захтева улагање милијарди, а не милиона, милијарди долара и евра. На мом бившем универзитету у Немачкој, спровели смо студију заједно са Дојче баном, немачким железничким оператером. Са инвестицијом од 200 хиљада евра можете уштедети до пет милиона евра годишње. Ангажујете новог професора са асистентом који може да направи алгоритам за промену реда вожње само за пар минута, што би смањило трошкове у вршним временима у коришћењу енергије. Пет милиона уштеђено улагањем 200 хиљада. Исто важи и за гасовод, то је исти концепт. Мала и средња предузећа – постоји фантастичан систем у Немачкој са улагањем јавног новца из савезних и државних извора. Они дају 80% капитала, али тај капитал се не користи за давање кредита компанијама, већ се користи за привлачење новца на финансијским тржиштима и само та средства на крају се дају крајњим корисницима. То је бриљантно решење које је добро функционисало од 1948.

Образовање и техничка обука - ЕУ ту може много да помогне. Опет мали пример из Немачке. Сименс је продао најнапреднију технологију за медицински скрининг Чилеу и Чилеанци су рекли „али нема упутства, све је на немачком“; из Сименса су одговорили „без бриге, послаћемо вам енглески превод“, а Чилеанци су рекли „да, али наши техничари не разумеју енглески, читају само шпански“. Можемо да обучавамо људе, можемо и да преведемо упутства за ту опрему, али вероватно је боље да обучавамо људе. Наравно, решења има и у високој политици. Дневни ред може бити контроверзан, али функционалне тачке и постепени развој на дневном реду нису нужно кон-

троверзни, они имају тенденцију да уједине, а не да деле, и на томе можете градити да бисте се попели на виши политички ниво.

* * *

Дозволите ми да дођем до закључка, и као што сам рекао, само оквирних закључака. Причамо о могућим сценаријима са којима се ЕУ суочава у Латинској Америци. Први је прилично очигледан – кинеско присуство. Веома је тешко такмичити се са Кинезима, они су изузетно паметни и много раде на својој мекој моћи а не само на тврдој моћи. Али постоји још један проблем, ЕУ воли сарадњу региона са другим регионима, али регионализам Латинске Америке карактерише разноликост, а не јединство. Дакле, чак и за ЕУ је тешко идентификовати једног саговорника који би могао представљати Селак, јер Селак има врло рудиментарну институционалну структуру, па је и координација између земаља Латинске Америке унутар Селака прилично проблематична. Мислим да тиме нисам рекао ништа посебно контроверзно.

ЕУ не може да извози свој модел какав постоји. ЕУ може бити референца, а не модел и ЕУ би требало да буде довољно скромна да прихвати то друго. Ако заузмете геополитички приступ, желите да гарантујете не само опстанак већ и просперитет своје заједнице краткорочно, средњорочно, али и дугорочно, не можете инсистирати само на вредностима или само на интересима. Морате да комбинујете обоје јер ће дугорочно ваши избори у смислу вредности направити разлику. Ако данас станете на страну Русије, могли бисте бити жртва таквог истог понашања у будућности. Ако данас станете на страну или пристанете на одређене политике које Кина спроводи у Латинској Америци, онда се не можете жалити ако пређете са зависности од Сједињених Држава данас на зависност од Кине у будућности.

Постоји ризик да се овај велики самит између Латинске Америке и Кариба и Европске уније претвори из мултилатерализма у мулти-билатерализам или мини мултилатерализам. Ту се састајемо сви заједно, али мене заправо занима да упознам само вас троје или четворо, и штедим време, упознајем вас све, смејем се, сликамо се, а заправо разговарам само са вама тројицом. Шта остаје за остале ако пређемо на овај систем? И то није једнострано, не само да ЕУ бира, већ и земље Латинске Америке бирају неколико европских држава. У том смислу функционална агенда смањује могућност конфликта и ту има више простора, по мом мишљењу, да се продуби и ојача однос који је већ прилично јак.

Коначна ствар је да ако верујемо, као ја што верујем, да је однос између Латинске Америке и Кариба и Европске уније већ добар, то треба да промовишемо. Трбало би да направимо кампању која показује колико је однос већ добар и да га градимо како бисмо га учинили још бољим.

Gian Luca Gardini*
Department of Humanities
and Cultural Heritage Studies
University of Udine
Udine, Italy

A CONTEXTUALIZED AND POSITIVE ASSESSMENT OF EUROPEAN UNION – LATIN AMERICAN AND CARIBBEAN RELATIONS**

I would like to share with you some ideas about the redefinition of the presence of the European Union in Latin America and the Caribbean (LAC). A redefinition that has been going on forever and ever. Every time that the European Union issues a new paper, a new document, a new plan reshaping its relations with Latin America and the Caribbean this is called „a new beginning“, „a relaunch“, „a new start“, and I'm always a little bit sceptical of this innovation at all costs. Also because I hope I will be able to argue that the relationship between Latin America and the Caribbean on the one hand and the European Union on the other does not need any new start. It's already a very good, solid, cordial, and fruitful relationship so we don't need to start anything anew but in my very humble view we should really build on what we already have. That is why the title of the lecture is a little bit of a provocation.

The European Union is known as a normative power, civilian power, so the idea is that the role of the European Union internationally is somehow based on values. However, new currents, new trends in geopolitics suggest that you cannot live only on values because you have to live together with people who will not necessarily share your own values, but you have to get along with them, nonetheless. And that is where theory of international relations, the theory of foreign policy analysis tells us, that what really shapes foreign policy is interest. I want to make a step further. Is there a meeting point between interests and values? Because a foreign policy dictated by interest only would be sheer opportunism. “I just grasp the opportunities that the system gives to me” is an approach without any medium or long-term plan, but the foreign policy based exclusively on values would be

* gianluca.gardini@uniud.it

** Transcript of the lecture that was given on 11 July 2024 at the Institute of European Studies.

extremely demagogic, would be essentially utopia in the hope of living in a world that you can shape beyond your own agency, capacity.

And here come two big ideas to link theory of international relations (IR) and the practice of IR. Let me tell you an anecdote. I worked in Brussels for four years dealing every day with European institutions and let me tell you they don't work in the way in which you're reading your books and articles. They work exactly the same way as all political organizations work, based on power, interest, and where and when possible, on values. So, I don't want to exclude values from the picture, but I want to include values in a certain context.

And the two big points I want to make before we start out the following: when you look at relations between the European Union, Latin America and the Caribbean you can easily observe two tensions. The first is between values and interests, the one we have already discussed. The second tension is between agency and structure, that is to what extent, say, Argentinian politicians and diplomats, European Union politicians and diplomats, can run their foreign policy without taking into account the context. And they cannot. No social phenomena take place in a vacuum. We all live in a context. Vacuum exists only in laboratory experiments in physics, for instance, but not in the social sciences. So if you look at the context and you realize the context in which Latin America and the Caribbean and the European Union have to deal with one another, you will realize that that context is a difficult one for both parties, and the fact that in spite of that context we have a very solid, cordial, and fruitful relation should be valued much more than we tend to do in academia. Generally, you make a good academic career when you criticize institutions. I'm very proud to say that I made my little career by praising institutions and by giving values to what we have and to what works.

* * *

I will give a very short introduction to EU-Latin American and Caribbean relations beyond the rhetoric of values. Then I'll tell you a few more words on this debate between the capacity of agents and the context in which they act. Then we will look at the actual state of EU-LAC relations to show you that these relations are extremely positive, and we should be very proud.

Can we do better? Of course we can. But if you want to invest in a relationship, same with your partners, same with your family and friends, when you invest in a relationship that comes with the cost. Is Latin America, is the European Union ready and willing to bear the cost of further investing in the mutual relations? Maybe so, but we will see that it's not that easy. And then I will give you some very humble proposals in point number four.

If we look at the big political agenda, it's relatively easy to find points of conflicts. Not all countries in Europe and Latin America understand democracy, hu-

man rights, the rule of law, in the same way. They all say they value it but what they value is actually something different, they understand it in different ways. My point is, is there enough space to leave aside for the moment the big political issues and concentrate on a functional agenda and my answer is “yes”. The functional agenda is very cheap but is potentially very fruitful to deepen further relations between Latin America and the Caribbean and the European Union. And then I would like to show you a final point that is that the European Union has been consistently trying to promote its own model of integration to other parts of the world, but that's impossible. You cannot be a model, you can be a point of reference, meaning that other regions of the world face the same problems that the European Union has already faced when integrating. The EU can provide an example of how you can deal with those problems, but you cannot translate the European Union experience into a different context. That said, I will try to draw some very tentative conclusions because our lives, thanks god, are constantly evolving so any sort of conclusion could only be tentative.

Let me show you a typical misunderstanding that both academics and policy makers make. Take the example of the highest representative of the European diplomacy. Joseph Borrell who is the High Representative for European foreign and security policy, when he took office, he wrote a very interesting piece trying to suggest ways to improve Latin American - European Union relations. Borrell made a very interesting observation, he said “in spite of having matching common, European - Latin American interactions are still far below their potential” (Borrell 2020). Which may be true, I'm not going to question that, but I would like to ask Mr Borrell two questions. The first is “What do we actually have in common?” and he answered that question. But he was unable to answer the second and more important one: “What is the expectation, if you say that we are below potential what is your target?”. That's where we have a problem because it's very difficult to define a target in bi-regional relations.

Let me show you the first answer. In the same article Mr Borrell said “we actually share language, culture, history, religion, with Latin America and an important part of Latin American population are descendants of European migrants for the last five centuries” (Borrell 2020). All good, but should this direct foreign policy? If this kind of commonalities directed foreign policy, should you have no relation with China with which we don't share any language, culture, history, or religion? The same applies to most countries around the world.

That is an interesting starting point, but we should unpack it. It is not values that make foreign policy, it is interest. Interests are not alien to values and that's where geopolitics come in. I am a follower of one of the new trends in geopolitics that is human geopolitics, meaning that the center of politics is human beings. What is the European Union, it is people who organize themselves in such a way that they do or they try to do something good for other people that they identify

as the European community of nations. If that is the case, we should really ask ourselves, but do the European Union and Latin America constitute a community of shared values? I would be sceptical about that, because you can make this argument with the majority of Latin American countries but not with all of them.

Latin America is as diverse as you can imagine. When I hear people talking about Latin America and generalizing, I get mad. Argentina is a continent; Brazil is a continent. Tell me do you really think that a Swedish person and a Serbian person are very similar? A Portuguese and a Bulgarian? South America is four times as big as the European Union. Think about it. If you think that you can make one thing out of Latin America, then think twice.

Here comes the problem. If you look at the issues that are at the core of the values of the European Union, you will see that not all Latin American countries and Caribbean countries, for that sake, Saint Vincent and the Grenadines are a typical example of that, share that. Let's take the European stance on the war in Ukraine. I guess we are all for peace and we all condemn war. The United Nations General Assembly condemned the invasion of Russia in Ukraine but when the UN adopted that resolution a number of Latin American countries abstained. One wanted to vote against, that's Venezuela but they hadn't paid their contribution to the UN, so they were not even allowed to vote. A few days after 24 February 2022 the Organization of the American States approved a similar resolution condemning Russian invasion and in that case a number of Latin American countries abstained. The major country was one of those countries that abstained, that's Brazil. At some point the United Nations realized the extent the massive extent of human rights violation in Ukraine and the UN adopted the resolution to suspend, not to expel, Russia from the UN Human Rights Council. Believe it or not, a number of Latin American countries voted against that resolution and three abstained. Among those three are two of the major Latin American powers, that is Mexico and Brazil. Again, if you really think that you have a community of values think twice because Latin America is a very diverse continent. I'm not saying that a majority of Latin American countries have not condemned the invasion. I'm saying that there are significant exceptions, sadly, as a Chilean diplomat put it, "sadly".

The second problem – democracy, free and fair elections. With all due respect, Cuba is still a dictatorship according to all canons of judgment; Venezuela might have had elections, but they were very far from being fair and free, so it's at least an illiberal democracy. Nicaragua follows suit and what about the situation in Haiti? So even the understanding of democracy is very varied inside Latin America and the Caribbean, and it makes it difficult to make an understanding at the bi-regional level. What about respect for human rights? These are not my words but the words of Michelle Bachelet, former president of Chile and former UN High Commissioner for Human Rights who said that the UN is extremely concerned with the situation of human rights in Latin America. And even more worrisome,

threats to human rights come from government and official state institutions. Not my words, words of the former Chilean president, so, a voice inside Latin America.

And if you look at the latest EU-CELAC (Community of Latin America and Caribbean States) summit, we are all very pleased that we finally had a summit after eight years, but all trumpeted celebrations about this summit were misplaced. Because it's great that we had the summit, but the final declaration had 41 points, meaning there is no real direction. Let me tell you, I worked for the Chilean foreign ministry when we organized the first EU-CELAC summit back in 2013 in Santiago. We made an effort to reduce the number of points from the all-time record of 104 of the Guadalajara declaration (2004) to a bit less than 40. Also, in the roadmap that followed the summit the usual topics were identified: what is the common interest between the EU and Latin America? Commodities, as usual; organized crime, as usual; global financial stability, as usual, even more so after the conflict in Ukraine and the three transitions - green, digital, and social. In spite of this summit not proposing anything spectacular there was no final joint declaration. We in fact had a final joint declaration. Pity, one country, Nicaragua, did not agree on one article, meaning that there is no joint declaration as a whole. So 33 countries in Latin America and the Caribbean were for, one was against so the Latin America could not present itself as a unitary front. My personal conclusion is that there is no shared community of values, and it is even difficult to talk about the strategic alliance.

Does it mean that there is nothing good? No, this is not what I'm saying. I'm saying that we should be very realistic and very pragmatic. Not to say too much on values but to insist on interests on what can we do together, and we already do a lot of things. And we can build on that. Before telling you all the wonderful things that Latin America and the European Union already do together, let me return to the second problem. The first was this tension between values and interest, and the second one is the tension between agency and structure, what both Latin American and European politicians and diplomats can do before an objectively difficult context.

I have selected eight elements of the structure that are not just the sort of momentary elements but are enduring characteristics of the international system at least for the next few years. First, we still live in a post-pandemic context. It's not true that it's all over. Many countries are now trying to implement a more autonomous strategy internationally rather than a co-operative strategy because they want to avoid being exposed to sudden disruptions. The European Union is trying, for instance, to shorten its supply chains. China is doing the same by the way, so what remains for Latin America to think about in terms of international strategy?

The second element is the rise of China. China is conquering a lot of space, political, economic, cultural, in Latin America and the Caribbean so the European Union has to face a situation that is not necessarily propitious to its own diplomatic

action. And this cannot be blamed on China and Latin America or the European Union, it's just things as they are.

Third, globalization is in transition so the world we have known for the last 20 to 30 years is actually fast-changing, but the problem is not that we are deglobalizing because if you look at figures we produce more and more and we trade and export more and more, but to shorter distances. That's the real innovation, that's the real change as compared to 10 years ago when many countries were actually making their value chains longer, now they are trying to shorten supply and sale.

The fourth element is that multilateralism is in crisis, at least the Western type of multilateralism, the UN, the World Bank, the IMF, the World Trade Organization. For one reason or another they are all losing credibility and power. But there is a different multilateralism that hinges around China that is in fact flourishing, but the European Union is part of the other multilateralism, the one the one that is in decline. And region to region relations is a piece of this multilateralism, so it's very difficult for the EU to gain more space in Latin America.

Fifth, the US as the major ally of the European Union is losing ground not only in Latin America but the US is redefining its presence internationally, so the European Union has somehow lost one leg in its international insertion strategy. And it's not only Donald Trump, protectionism is also in the spirit of the nation these days in the United States so it's not just a Trump-based argument, Joseph Biden and Barack Obama actually started that discourse.

Sixth, it is interesting that in this unpropitious context the EU has shown a lot of resilience. You can criticize the European Union, but the European Union is not losing as much ground as you may think. Of course, its space is being eroded, nobody wants to deny that, but certainly less for instance that the space that the US has lost in Latin America, at least in the last 20 years.

Seventh, the war in Ukraine and most recently the conflict in Gaza have shown again the differences in the approach between the European Union and Latin American countries. And again, I would invite you not to blame the usual suspects in Latin America, because there is also mentality behind that is different. For the European Union international fora are the right place where to condemn international wrongdoings. In the Latin American tradition international fora are the places where to engage those that commit wrongdoings, these are not the places where to stigmatize but are the places where to maintain dialogue. Of course there is a problem to make the two approaches meet.

And the final element, there is a structural difficulty that Latin America has been facing for the last 100 years. According to all major indicators of international relevance - proportion of population, proportion of world GDP, proportion of trade, diplomatic capacity, military projection, Latin America has been declining in the last 100 years. Just to name one, there is a recent article by Andrés Malamud and Luis Schenoni, two very well-known international scholars who have given

evidence of this decline of Latin America (Schenoni, Malamud, 2021). For the European Union it's difficult to invest in a continent that is actually declining. And for Latin America, if you perceive yourself as a declining continent you tend to arrange defensive strategies not to lose more ground, rather than being pro-active. José Antonio Sanahuja, who is a major political advisor to Josep Borrell has just published an article about the major lack of presence and visibility of Latin America in the world context (Sanahuja, Rodríguez, 2024). So even Josep Borrell has this kind of message that arrives from his advisors, so why should he invest more in Latin America? In spite of the fact that he's a great friend of Latin America, he even conducted business there before becoming foreign minister of Spain.

This is the context. Despite all these difficulties, let me show you how good the relations between the EU and Latin America and the Caribbean are. The situation is the following: the European Union is still and by far the largest cooperation donor to Latin America and the Caribbean; the European Union is still the first investor in Latin America in terms of stock, that is assets that are already present and working in Latin America and the Caribbean. We're not talking about wonderful, marvellous promises of future investment or current flows. In spite all the discourse, China accounts for less than one tenth in terms of stock of investment as compared to the European Union. One to ten. The EU remains the third major trade partner for Latin America and the Caribbean, with very significant differences in inter-state sense. There are countries or areas where the EU is really marginal, and countries where the EU is prominent. I'll take the example of Cuba, where despite of proximity to the US, the EU plays a major trading role.

And if you think historically as I like to do, because I think that things don't happen in a vacuum, we are the product of what has happened before our time. The historical pattern has always been the same, there are ups and downs in the relationship between the European Union and Latin America and the Caribbean. Take the last 30 years, a lot of enthusiasm in the 1990s, the fall of the Berlin wall, Latin America returns to democracy, opens its economies to the world, Europeans go and invest there and there is a commonality of interest and values. Then with the 2008 financial crisis there is an economic stalemate in Europe, but Latin America is actually surfing quite well through the crisis, and therefore there is a mismatch. Latin America starts looking at Asia and the EU starts losing ground. Then there is Covid-19, and we have more problems. On the one hand the EU, again, has its wonderful discourse, "listen to us, be democratic, respect the rule of law and we will give you medical equipment" at the same time when the Russians and the Chinese were actually giving that medical equipment, not only promising it. Let's not discuss about the quality of what the Russians and the Chinese sent to Latin America, that's another point, but if i have no access to the vaccine it's better to have a poor vaccine than none.

And if you take even the last five years, see this ups and downs. In 2019 I remember there was a lot of pessimism - no summit for four years, no real advance in old trade negotiations, and all of the sudden the EU and Mercosur announced that they reached a political agreement after 20 years of negotiation. Fantastic, and then nothing happened. The following year Covid-19 basically stopped everything. Another two years and Germany says “we are the major power in Europe and we will make Latin America a focus in our foreign policy”. I was there when foreign minister Heiko Maas announced that. Then German presidency of the European Union comes and Germany forgets about Latin America: “sorry, you know there is a pandemic, we have other priorities”. Fair enough, but if you were a Latin American how would you react? You tell us first that we will become your priority and then you look at the plan of the presidency and Latin America is right at the bottom with the little mention. Not nice, isn't it?

Then last year we had the summit, so again more enthusiasm, forgetting sometimes that in the year before something major happened but was not noticed. There was a digital alliance between the EU and Latin America with a lot of concrete money going through European channels on to Latin America. There are a number of initiatives to counter Chinese infrastructure projects in Latin America with the EU Global Gateway. Of course, the amount of money is not the same, but Brussels is making an effort. So we have to be realistic.

Europe is not a priority for Latin America, it is one of the options, and Latin America is not a priority for Europe neither in economic terms nor in political terms. Migrants come from Africa, not from Latin America here into Europe in big numbers. Our trade as Europeans is essentially with Asia and the US, our co-operation priority is with Africa. Spain and Portugal insist on Latin America but France and especially Belgium have other priorities and so on, not to talk about Britain when they were a member of the European Union. I really think that if we are realistic, we should be positive and optimistic - this bilateral relationship is already very good.

If we want to make it better of course we can, but are we really willing to invest in making it better? Because if we want to do that, we should do something on both sides. On the European side we should certainly improve our communication strategy, we should be clear with Latin Americans and Caribbeans, we should go for a complete rebranding of the image of the EU in Latin America, which is positive by the way, according to all surveys, but not as positive as the image of the US or China. We should also be more politically coherent. Germany was not the only country to announce big plans for Latin America. The following presidency after Germany was Portugal and everybody expected a shift of European interest towards Latin America or at least towards Brazil, but that did not materialize so if the EU promises something or generates expectations then it has to deliver. That is how you build credibility. And third, there is an opportunity cost. As a European

if you invest in Latin America, you cannot invest that money somewhere else. Is it really worth doing that?

Look at the Latin American side. Now the big flow of money and trade in Latin America comes from China and other rising powers, so why to invest massively in Europe? You can do that but it's not exactly the top priority of many Latin American countries. Take the example of Argentina that has a very long and solid relationship with Europe, not just with the migrants from Europe in the past but for a number of reasons. But now China is the main trade partner of the country. So even Argentina has to think about it, "who buys my soybeans, who buys my cereals and grains?". Big question. There are the issues of political cost and political will. You can certainly move the focus of your attention towards Europe. Let's take for instance the green transition. It can generate a lot of new jobs; we know that in Europe and that applies to Latin America. The Inter-American Development Bank and the International Labor Organization have estimated that Latin America can create 22 million new jobs with the proper green transition by 2030. However Latin America would lose 7.5 million jobs in very politically sensitive sectors - mining and farming. Talk to Argentinians, Uruguayans, Brazilians, tell the big farmers "we will create new jobs in green turbines", "yes but what do we do with all our cows?". Complicated issue. And final point: the green transition is not something generic. When I hear "the green transition can make the EU and Latin America closer", not necessarily. What do you mean by green technology? The solar panel market is completely dominated globally by Chinese companies so it wouldn't help the biregional relation. On the contrary, the wind-power energy would because European companies are still competitive and with 3D technology you can even print the turbines. You design them in Belgrade, you click, and you print the turbine somewhere in Chile or Argentina to build the wind power plant.

But that comes with the cost. If you want to make your limited investment effective, here is a solution: small things that can generate great returns of investments in digitalization, in the energy and infrastructure sector, in small and medium size enterprises (99% of all enterprises in Europe and Latin America are small and medium enterprises), and in education and technical training. Let me give you a short example for each.

Digitalization - what about creating a bi-regional search engine advertisement manager? What does it mean? It's a Google basically, that makes job seeker and job offers meet biregionally. That's very easy to do, it's cheap and would generate a fantastic creation of jobs in two continents.

Energy sector - you want to change your energy grid that require investment of billions, not millions, billions, of dollars and euros. In my former university in Germany, we conducted a study together with Deutsche Bahn, the German train operator. You can save up to five million euros a year with an investment of 200.000 euros. You hire a new professor with an assistant who can generate

an algorithm to change the train timetable, the scheduling of the train just by a couple of minutes, that would reduce the cost at peak times in the use of energy. Five million saved by investing 200.000. The same applies to gas pipeline, it's the same concept. SMEs - there is a fantastic system in Germany with putting public money from federal and state sources. They put 80% of the capital but that capital is not used to give loans to companies, but it's used to generate more resources in the financial markets and only those resources are finally given to the final users. That's a brilliant solution that has worked very well since 1948.

Education and technical training - that's where the EU can help a lot. Again, small example from Germany. Siemens sold most advanced technology for medical screening to Chile and the Chilean said "but there are no instructions, everything is in German" and Siemens said "no worries, we'll send you the English translation" and the Chilean said "yeah, but our technicians don't understand English, they only read Spanish". We can train people, we can also translate instructions for that equipment but probably it's better to train people. Of course there are solutions also in high politics. The agenda might be controversial but the functional points and incremental steps on the agenda are not necessarily controversial, they tend to unite rather than divide and you can build on that to go up to the political level.

* * *

Let me come to the conclusion, and as i said, only tentative conclusions. Let the talk about the possible scenarios with which the EU has to deal with in Latin America. The first is pretty obvious - the Chinese presence. It is very difficult to compete with the Chinese, they are extremely smart and they're working a lot also on their soft power, not just hard power. But there is another problem, the EU likes region to region cooperation, but Latin American regionalism is characterized by variety rather than unity. So, even for the EU it's difficult to identify one interlocutor that could be CELAC (The Community of Latin American and Caribbean States), but CELAC has a very rudimentary institutional structure and even coordination between Latin American countries is quite problematic inside CELAC. I think I'm not saying anything particularly controversial with that.

The EU cannot export its model as it stands. The EU can be a reference, not a model and the EU should be humble enough to accept that second. If you take a geopolitical approach, you want to guarantee not only the survival but also the prosperity of your community in the short, the medium, and also the long term, you cannot insist on values and or interest only. You have to combine both because in the long term your choices in terms of values will make a difference. If today you take side with Russia you might be the victim of those kinds of behaviours in the future. If today you take side or you acquiesce to certain policies that China

is undertaking in Latin America then you cannot complain if you move from a dependency on the United States onto one on China in the future.

And there is a risk that this big summit between Latin America and the Caribbean and the European Union are turned from multilateralism into either multi-bilateralism or mini multilateralism. That is where we all meet together but I'm actually interested in meeting only three or four of you, and I save time, I meet all of you, I smile, we take pictures but in fact I only talk to three of you. What remains for all the others if we move to this system? And it is not one way, it's not only the EU selecting, it's also that Latin American countries selecting few European states. In this sense a functional agenda is non-conflicting and that's where there is more space, in my view, to deepen and strengthen a relationship that is already quite strong.

The final point is that if we believe as I do that the relationship between Latin America and the Caribbean and the European Union is already good, we should promote that. We should construct a communication campaign that shows how good the relationship already is and build on that to make it even better.

ЛИТЕРАТУРА / LITERATURE

- Borrell, J. (2020). Latin America-Europe: the 'other' transatlantic relationship, European External Action Service, 19 October 2020, https://www.eeas.europa.eu/eeas/latin-america-europe-%E2%80%98other%E2%80%99-transatlantic-relationship_en
- Sanahuja, J. A. and Rodríguez J. D. (2024). Unión Europea y Mercosur cuatro nudos ¿y un desenlace?, *Nueva Sociedad* 311: 17-26.
- Schenoni, L. and Malamud A. (2021). Sobre la creciente irrelevancia de América Latina, *Nueva Sociedad (NUSO)* 291: 66-79.